

Zdzisław Śliwa

dr hab., Bałtycka Akademia Obrony, Tartu, Estonia
<https://orcid.org/0000-0002-5653-2941>

Aleksander Ksawery Olech

dr, Bałtycka Akademia Obrony, Tartu, Estonia
<https://orcid.org/0000-0002-3793-5913>

Piotr Dutkiewicz

mgr, doktorant, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Polska
<https://orcid.org/0000-0002-4588-2700>

Arktyczne aspiracje Chin a ich relacje z Federacją Rosyjską

Wprowadzenie

Relacje Rosji i Chin są często postrzegane kontekście nie tyle rywalizacji, ile współpracy – opartej na kalkulacji polityczno-ekonomicznej dotyczącej stworzenia sojuszu przeciwko wpływowi Stanów Zjednoczonych. W perspektywie długoterminowej współpraca ta może w szerszym zakresie dotyczyć zwłaszcza sfery militarnej. Obie strony, rosyjska i chińska, dostrzegają próby osłabienia kooperacji Pekin-Moskwa przez kraje zachodnie – przede wszystkim USA – i uznają Waszyngton za zagrożenie. Podkreślał to zarówno Władimir Putin w wywiadzie dla NBC, zarzucając reporterowi zadawanie pytań tendencyjnych¹, jak i chiński minister spraw zagranicznych Wang Yi w ramach spotkania ze swoim rosyjskim odpowiednikiem

¹ *Full transcript of exclusive Putin interview with NBC News' Keir Simmons*, NBC News, 14.06.2021, <https://www.nbcnews.com/news/world/transcript-nbc-news-exclusive-interview-russia-s-vladimir-putin-n1270649> [dostęp: 3.10.2022].

Siergiejem Ławrowem². Wang podkreślił, że strategiczne partnerstwo pomiędzy państwami musi być kontynuowane, choć obie strony zdają sobie sprawę z tego, jakie niesie to dla nich korzyści i ryzyka. Oba państwa, chociażby w kwestii wizerunkowej, będą starały się podtrzymywać te relacje, gdyż tworzy to sojusz przeciwko Stanom Zjednoczonym, ale też państwom Unii Europejskiej i strukturom NATO. W czerwcu 2021 r. padła również deklaracja o przedłużeniu traktatu o przyjaźni z 2001 r.; pozytywnie została też oceniona współpraca ostatnich 20 lat³. 4 lutego 2022 r., bezpośrednio przed agresją na Ukrainę, przywódcy Rosji i Chin we wspólnym oświadczeniu ogłosili „przyjaźń bez granic”, która „nie jest wcale, patrząc na nią z perspektywy historycznej, czymś oczywistym”⁴.

Najważniejszym mankamentem w tych relacjach jest to, że współpraca rosyjsko-chińska nie jest do końca symetryczna pod względem uzyskiwanych korzyści. Ewidentnie większy potencjał możliwego rozwoju posiadają Chiny, które już zdominowały Rosję. W efekcie Moskwa stała się dogodnym zapleczem energetycznym dla Pekinu. Warte jest też podkreślenia, że w 2020 r. eksport produktów nieenergetycznych (wyroby metalowe, żywność oraz maszyny) z Rosji do Chin wyniósł 16,4 miliardów USD⁵. Moskwa jest zainteresowana przede wszystkim wymiarem militarnym oraz utrzymaniem silnych wpływów w dawnych republikach radzieckich, np. w Azji Centralnej. Ten ostatni region to również obszar budowania chińskich wpływów polityczno-ekonomicznych. Chińska Republika Ludowa jest zainteresowana wymiarem ekonomicznym i budowaniem swojej pozycji poprzez zależności gospodarcze oraz zapewnienie bezpieczeństwa swoim projektom, takim jak Nowy Jedwabny Szlak.

Celem artykułu jest przedstawianie sytuacji polityczno-ekonomicznej w kontekście praktycznych działań podjętych przez Rosję i Chiny w Arktyce, jak również indywidualnych wysiłków tych państw w dążeniu do uzyskania dominującej roli w regionie. Zasadnicze treści odniesiono do aspektów politycznych i ekonomicznych, pominięto szczegółowe omówienie aspektu militarnego. Został on jedynie wspomniany w kontekście potencjału wskazanych państw oraz Stanów Zjednoczonych. Wyniki dociekań publikacji oparto na analizie i syntezie oficjalnych dokumentów, publikacji akademickich i specjalistycznych oraz praktycznych skutków decyzji politycznych.

² *Chinese FM calls for elevating bilateral relations with Russia*, Xinhua, 16.07.2021, http://www.xinhuanet.com/english/2021-07/16/c_1310064854.htm [dostęp: 01.12.2021].

³ *Rosja i Chiny przedłużają traktat o przyjaźni*, RP.pl, 28.06.2021, <https://www.rp.pl/Dyplomacja/210629401-Rosja-i-Chiny-przedluzaja-traktat-o-przyjazni.html> [dostęp: 3.09.2022].

⁴ M. von Hein, *Rosja i Chiny: Problematiczne partnerstwo*, Deutsche Welle, 13.03.2022, <https://www.dw.com/pl/rosja-i-chiny-problematiczne-partnerstwo/a-61111423> [dostęp: 24.08.2022].

⁵ *Non-energy exports of Russia in 2020*, <https://valdaiclub.com/multimedia/infographics/non-energy-exports-of-russia-in-2020/?fbclid=IwAR2oVgnSc1Sko8XvDwT5FqxRqvHKG-jNmhV9ewEWdaXYHqxiWql4UXB1sHQ> [dostęp: 10.12.2021].

Współpraca międzynarodowa – szanse i wyzwania

Dla Chińskiej Republiki Ludowej istotną kwestią jest szukanie nowych źródeł pozyskiwania surowców, które wspierają rosnącą pozycję międzynarodową tego państwa oraz rozwój gospodarczy ważny w polityce wewnętrznej. Chińska potęga jest uzależniona od stałego wzrostu ekonomicznego. Biorąc pod uwagę taką diagnozę oraz olbrzymie udziały gospodarki chińskiej w projektach na całym świecie, należy uważnie analizować wszelkie działania gospodarcze Państwa Środka. Spory o terytorium Arktyki nie są zjawiskiem nowym. Wśród zakończonych konfliktów można dla przykładu wymienić: spór o Spitsbergen w latach 1912–1920 pomiędzy Danią, Holandią, Szwecją Wielką Brytanią i ZSRR, spór o archipelag arktyczny w latach 1918–1925 pomiędzy Kanadą i USA czy też spór o Wschodnią Grenlandię między Danią i Norwegią⁶. Wśród dokumentów definiujących zainteresowanie Arktyką poszczególnych państw w pierwszej dekadzie XXI w. dla przykładu można wymienić dyrektywę USA z 2009 r. precyzującą plany związane z Arktyką (powstanie bazy przeciwrakietowej i systemu wczesnego ostrzegania), przyjęcie przez Kanadę w 2009 r. „Strategii Północnej”, dokument „Strategia Rządu Norwegii dla dalekiej Północy” z 2006 r. zakładający między innymi delimitację wód Morza Barentsa, czy też „Duńską strategię w Arktyce w latach 2011–2020” wskazującą na znaczenie pozyskiwania ropy oraz gazu na wschód od wyspy⁷. Chińska Republika Ludowa już w 2018 r. podkreśliła, że ma ważne interesy na terenie Arktyki, której morskie szlaki żeglugowe to część Polarnego Jedwabnego Szlaku, będącego elementem Inicjatywy Pasa i Drogi. Odnosi się to nie tylko do szlaków handlowych, ale również do wymogu przyspieszenia transportu surowców i obniżenia kosztów, które są istotną składową systemu gospodarki chińskiej. Dostęp Chin do szlaków arktycznych, współpraca z państwami posiadającymi prawa do działań na terenie Arktyki, prowadzenie badań naukowych, wpływ na ustalenie przepisów prawa w regionie – mogą wydatnie przyczynić się do realizacji celów ekonomicznych Chin⁸. Wykorzystanie arktycznych morskich szlaków komunikacyjnych (Sea Lines of Communication, SLOCs) umożliwiłoby zmniejszenie roli przepływu towarów przez Cieśninę Malakka oraz Ocean Indyjski, które są kontrolowane i mogą być blokowane przez US Navy. W związku z potrzebą stałego monitorowania sytuacji w Arktyce, Państwo Środka jest członkiem takich organizacji jak Międzynarodowy Komitet Badań Arktyki (IASC), Międzynarodowa Organizacja Morska (IMO) czy Międzynarodowy Rządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC).

⁶ B. Pietrzko, *Arktyka – spory o strefy wpływów*, [w:] *Między idea, pasją a działaniem. Księga jubileuszowa dedykowana dr. hab. Marianowi Mitrzędze*, red. P. Grzywna, J. Lustig, N. Stępień-Lampa, B. Ząsepa, Uniwersytet Śląski, Katowice 2017, s. 639.

⁷ *Ibidem*, s. 641–643.

⁸ Li Zhenfu, Chen Zhuo, Chen Xue, Chen Xiao, *The Development of the Arctic Passage and the Construction of the „Polar Silk Road”*, „Periodical of Ocean University of China” 2019, nr 2, s. 1–12.

Chiny mają też status obserwatora Rady Arktycznej, której przewodzi obecnie Federacja Rosyjska, jednak po jej agresji na Ukrainę działanie Rady Arktycznej zawieszono. Planowane wznowienie działań Rady bez udziału Rosji jest praktycznie niewykonalne⁹. Wpływa na to fakt, że spośród państw arktycznych to właśnie Rosja posiada najdłuższy odcinek wybrzeża arktycznego. Członkostwo instytucjonalne Chin pozwala monitorować sytuację w regionie i po części zalegalizować działania Państwa Środka w ramach różnych projektów¹⁰. Bardzo ciekawym obszarem są te tereny Arktyki, gdzie chińskie firmy inwestują w rosyjskie próby wydobywania ropy i gazu z zasobów naturalnych, które w wyniku globalnego ocieplenia i ułatwienia żeglugi na Oceanie Arktycznym stały się bardziej dostępne.

Wyróżnia się cztery grupy państw, które są zainteresowane Arktyką. Pierwsza z nich to państwa z bezpośrednim dostępem do Oceanu Arktycznego. Państwa nadbrzeżne posiadają prawo do wyłącznej strefy ekonomicznej, która przewiduje prawa do badań naukowych morza, eksploatacji, ochrony morskiej czy też wznoszenia i użytkowania sztucznych wysp oraz instalacji¹¹. Są to państwa takie jak Rosja, Stany Zjednoczone, Kanada, Dania czy też Norwegia. Druga grupa państw znajduje się w obrębie koła podbiegunowego i zaliczają się do nich Islandia, Szwecja oraz Finlandia. Trzecią grupę wyróżnia się na podstawie aktywnie prowadzonej polityki arktycznej i zaliczają się do niej kraje członkowskie NATO i Unii Europejskiej. Do czwartej grupy zaliczane są kraje Azji Wschodniej, takie jak Chiny, Japonia, Korea Południowa¹².

Stany Zjednoczone szczególnie zainteresowały się Arktyką. Była to reakcja na aktywne działania Rosji, w tym militaryzację tego regionu. „Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America” jako jeden z kluczowych elementów wymienia długofalową strategiczną rywalizację Rosji i Chin¹³, niemniej jednak nie odnosi jej do Arktyki. Z kolei Raport dla Kongresu z czerwca 2019 r. zwraca więcej uwagi na rosyjską militaryzację i rozbudowę infrastruktury w regionie, zgodnie z „Nową Strategią Arktyczną” Departamentu Obrony¹⁴. Tezy raportu potwierdziły wypowiedzi byłego Sekretarza Stanu USA Mike’a Pompeo wskazujące

⁹ *Rada Arktyczna: wznowimy część prac, ale bez udziału Rosji*, WNP.pl, 08.06.2022, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/rada-arktyczna-wznowimy-czesc-prac-ale-bez-udzialu-rosji,589581.html> [dostęp: 28.09.2022].

¹⁰ Z. Śliwa, L. Elak, *Arktyka – aspiracje Państwa Środka*, „Kwartalnik Bellona” 2018, nr 1 (692), s. 92–105.

¹¹ W. Janicki, *Rywalizacja w Arktyce: przesłanki polityczne czy gospodarcze?*, [w:] *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, red. M. Łuszczuk, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013, s. 108–109.

¹² G. Zhou, *Интересы Китая в освоении Арктики и инициатива «Ледяной шелковый путь»*, „Society: Politics, Economics, Law” 2021, nr 9, s. 54–60.

¹³ *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America*, Department of Defense, Waszyngton 2018, s. 4.

¹⁴ *Report to Congress. Department of Defense Arctic Strategy*, Office of the Under Secretary of Defense for Policy, Waszyngton, czerwiec 2019, aneks A.

Rosję i Chiny jako strategicznych konkurentów. Podejście to różni się od poprzednich, „pokojowych” dokumentów strategicznych i wskazuje, że zostaną podjęte dalsze inwestycje w celu wsparcia polityki arktycznej USA przy bliższym partnerstwie z sojusznikami NATO. Można to wiązać z tezami Roberta Kagana: „kiedy Stany Zjednoczone były słabe, praktykowały strategię pośrednie, strategię słabości; teraz, kiedy Stany Zjednoczone są potężne, zachowują się tak, jak robią to potężne narody”¹⁵. Zmianę stanowiska i wymóg zdecydowanego działania w Arktyce podkreślił Pompeo w 2019 r. w trakcie szczytu Rady Arktycznej w Rovaniemi. Oznaczało to zmianę postrzegania regionu przez administrację prezydenta Trumpa. Pompeo stwierdził: „jest to moment, gdy Ameryka musi zaistnieć na terenie Arktyki, mając na uwadze jej przyszłość” wobec szans i istniejących tam możliwości¹⁶. Odnosił się szczególnie do działań Rosji i Chin oraz ich szybko rosnącego wielowymiarowego zaangażowania. Oświadczenie oznaczało rewizję stanowiska USA w oparciu o przyczyny polityczne, gospodarcze i militarne (z uwzględnieniem ograniczeń wojskowych i infrastrukturalnych), wymagające szybkich decyzji i alokacji środków. Stany Zjednoczone są bowiem główną przeciwwagą polityczną dla Rosji oraz Chin, co również jest zauważalne na terenie Arktyki. Wydaje się, że Waszyngton nie pozostanie bierny w Arktyce i dąży do nadrobienia zaległości w nowym „arktycznym wyścigu”, zajmie to jednak co najmniej dekadę. Rosja mimo problemów w modernizacji sił zbrojnych posiada największy potencjał w Arktycznym Kręgu Polarnym¹⁷. Uwarunkowania międzynarodowe mają realne znaczenie dla bliższej współpracy Pekinu i Moskwy. Zliczyć można do nich wojnę na Ukrainie i wieloaspektową izolację Rosji przez środowisko międzynarodowe czy też rywalizację Rosji oraz Chin ze Stanami Zjednoczonymi.

W relacji do grup państw wskazanych uprzednio, Chiny zainteresowane są współpracą z państwami-członkami Rady Arktycznej¹⁸, które reprezentują interesy narodowe. Jest to charakterystyczne dla tego państwa, aby podejmować relacje dwustronne, wykorzystując czynniki ekonomiczne oraz inwestycje zagraniczne, co jest możliwe przy posiadanych zasobach finansowych. Już w 2012 r. podczas posiedzenia Rady Arktycznej w Sztokholmie przedstawiciel Chin podkreślił konieczność poszanowania praw i interesów państw niearktycznych, twierdząc przy tym, że Chiny są

¹⁵ R. Kagan, *Power and Weakness*, „Policy Review” 2002, nr 113, s. 3.

¹⁶ N. Shea, *A thawing Arctic is heating up a new Cold War*, National Geographic, 15.08.2019, <https://www.nationalgeographic.com/adventure/2019/08/how-climate-change-is-setting-the-stage-for-the-new-arctic-cold-war-feature/>; *LIVE: Pompeo delivers speech on U.S. Arctic policy in Rovaniemi*, YouTube, 6.05.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=wY1oFADTIkA> [dostęp: 23.08.2022].

¹⁷ K. Kubiak, *Potencjał wojskowy Floty Północnej*, Armia 24, 10.07.2012, <http://www.armia24.pl/na-morzu/98-marynarka-wojenna/1862-potencjal-wojskowy-floty-polnocnej> [dostęp: 23.08.2022]; Z. Śliwa, *Militaryzacja Arktyki – Federacja Rosyjska zaznacza obecność wojskową w regionie*, „Kwartalnik Bellona” 2015, nr 2 (681), s. 38–53.

¹⁸ Z. Śliwa, *The Arctic Council as a Forum for Peaceful Cooperation in the Arctic*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, vol. 14, nr 2, s. 214–237.

państwem „bliskim Arktyce” (ang. *'near Arctic' state*)¹⁹. Na forum Rady Chiny nieustannie podkreślają potrzebę poszanowania praw i interesów państw niearktycznych²⁰. Ważne jest to, że Rosja jako stały członek Rady, może wspierać Państwo Środka w zakresie zaangażowania w Arktyce.

Kontakty z państwami Rady mają zróżnicowany charakter, jednak pośrednio jest to związane z szerszym spektrum interesów w Arktyce. Regionalnie Chińska Administracja ds. Arktyki i Antarktyki²¹ (Chinese Arctic and Antarctic Administration), dzięki wyrażeniu zgody przez Norwegię w 2004 r., utworzyła stację badawczą Żółta Rzeka (Yellow River) w Ny-Ålesund, aby „zintensyfikować badania i ekspedycje naukowe w celu lepszego zrozumienia Oceanu Arktycznego i globalnych zmian klimatu”²². Z kolei w kwietniu 2017 r. Chiny podpisały z Finlandią „Wspólną deklarację o partnerstwie” obejmującą wybrane obszary współpracy w Arktyce²³. W Szwecji, w Kirunie chiński Aerospace Information Research Institute uzyskał pozwolenie na zlokalizowane naziemnej stacji teledetekcji satelitarnej (Remote Sensing Satellite Ground Station, RSSGS). Założona w 2016 r. stacja ma wiele zadań – umożliwia m.in. dostęp do globalnych danych teledetekcyjnych, a tym samym eliminuje „zależności od amerykańskiej nawigacji GPS”²⁴, co jest bardzo ważne z militarne go punktu widzenia. Technologia weryfikowana i udoskonalana w Arktyce może w przyszłości wpłynąć korzystnie na zdolności militarne Chin²⁵, głównie poprzez eliminowanie

¹⁹ S. Rainwater, *Race to The North – China's Arctic Strategy and Its Implication*, „The Naval War College Review” 2013, vol. 66, nr 2, s. 63, <https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol66/iss2/7/>; N. VanderKlippe, *For China, north is a new way to go west*, The Globe and Mail, 19.01.2014, <https://www.theglobeandmail.com/news/national/the-north/for-china-north-is-a-new-way-to-go-west/article16402962/> [dostęp: 19.08.2022].

²⁰ C.T.N. Sørensen, E. Klimentko, *Emerging Chinese-Russian Cooperation in the Arctic. Possibilities and Constraints*, „SIPRI Policy Paper” 2017 nr 46, s. 5–11, <https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-06/emerging-chinese-russian-cooperation-arctic.pdf> [dostęp: 23.08.2022].

²¹ *Chinese Arctic Yellow River Station*, Hubei Arctic and Antarctic Scientific Expedition Association, https://www.hbaa.cn/en/gb_article.php?modid=11003004 [dostęp: 19.08.2022].

²² Wang Qian, *Arctic research set to be beefed up*, China Daily, 6.05.2010, http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-05/06/content_9814100.htm [dostęp: 20.08.2022].

²³ *Joint Declaration between the Republic of Finland and the People's Republic of China on Establishing and Promoting the future-oriented new-type cooperative partnership*, Office of the President of the Republic of Finland, Helsinki, 5 kwietnia 2017, <https://www.presidentti.fi/en/news/joint-declaration-between-the-republic-of-finland-and-the-peoples-republic-of-china-on-establishing-and-promoting-the-future-oriented-new-type-cooperative-partnership/> [dostęp: 20.08.2022].

²⁴ J. Barrett, J. Ahlander, *Exclusive: Swedish space company halts new business helping China operate satellites*, Reuters, 21 września 2020, <https://www.reuters.com/article/uk-china-space-australia-exclusive-idUKKCN26C20A> [dostęp: 20.08.2022].

²⁵ M. Humpert, *China Looking to Expand Satellite Coverage in Arctic, Experts Warn Of Military Purpose*, High North News, 4 września 2019, <https://www.highnorthnews.com/en/china-looking-expand-satellite-coverage-arctic-experts-warn-military-purpose/> [dostęp: 20.08.2022].

zagrożenia utraty dostępu do systemu GPS i poleganie na krajowym systemie BeiDou. Jest to ważne zwłaszcza w kontekście pogłębiającego się kryzysu w relacjach USA-ChRL i stworzenia przewagi w relacji do Rosji, wciąż pracującej nad satelitarnym systemem nawigacyjny GLONASS. Ma to bardzo pragmatyczne znaczenie związane ze szlakami żegludowymi Arktyki i jej bogactwami naturalnymi, gdyż wpłynie na usprawnienie komunikacji naziemnej i satelitarnej dla przyszłych kontaktów gospodarczych opartych na żegludzie. Pośrednio RSSGS może niekorzystnie wpłynąć na współpracę w zakresie bezpieczeństwa pomiędzy Szwecją (przyszły członek NATO) a USA, ponieważ stacja jest wykorzystywana nie tylko do celów cywilnych, ale potencjalnie również do celów wojskowych, co jest sprzeczne z interesami USA. Jednocześnie może przyczynić się do postrzegania Chin przez Rosję jako rywala w dłuższej perspektywie. Ma to odniesienie do możliwości zaangażowania firm chińskich w Arktyce, zwłaszcza jeśli uwzględnić opóźnienia rosyjskich przedsiębiorstw w eksploracji Arktyki i ich problemy technologiczne, co wpłynie na przyszłą rywalizację.

Warty zauważenia jest aspekt, w którym Rosja ma wyraźną przewagę w rywalizacji o eksplorację Arktyki: dysponuje ona dużą flotą lodolamaczy, w tym o napędzie jądrowym, zaś Chiny posiadają niewiele jednostek tego typu – są to w zasadzie dwie jednostki badawcze (Xue Long oraz Xue Long 2) oraz lodolamacze marynarki wojennej (Haibing 722 oraz Haibing 723), które mogą zostać wykorzystane w Arktyce. Czynniki te będą odgrywać znaczącą rolę przez kolejne dekady, gdyż budowa tego typu floty wymaga czasu i technologii, co może sprzyjać doświadczonym firmom rosyjskim oferującym udział lub wsparcie partnerom z Chin.

Arktyka w polityce Chińskiej Republiki Ludowej i Federacji Rosyjskiej

Chińska Republika Ludowa w strategii arktycznej podkreśla, że naturalne warunki Arktyki i zachodzące tam zmiany mają bezpośredni wpływ na chiński system klimatyczny i środowisko, a tym samym na chińskie interesy gospodarcze w takich sektorach jak rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo i przemysł morski. Chociaż nie jest to najważniejszy region geograficzny, w którym Chiny starają się konkurować ze Stanami Zjednoczonymi, holistyczne podejście, bazujące na konkurencji ekonomicznej, wpłynie na wykorzystanie przestrzeni Arktyki jako obszaru, gdzie będzie można kwestionować przewagę USA, zmuszając je do inwestycji oraz zaangażowania sił i środków tak potrzebnych w rywalizacji na Pacyfiku. W przyszłości taka polityka może stanowić wyzwanie dla funkcjonowania szlaków tranzytowych Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników. Kwestia ta dotyczy zwłaszcza terenów północnej Arktyki²⁶. Podkreślona została potrzeba stabilizacji i pokojowej

²⁶ *China's Strategy and Activities in the Arctic*, Rand Corporation, Santa Monica 2022, s. 25–26.

zarządzania regionem; wskazano, że wykorzystanie kapitału oraz technologii odegra główną rolę w rozwoju arktycznych szlaków morskich. W efekcie kluczowy jest zrównoważony rozwój: wykorzystanie istniejących tam zasobów (złóż ropy naftowej, gazu oraz innych surowców mineralnych) przy jednoczesnej symbiozie ze środowiskiem i przy zachowaniu odpowiedniej ochrony ekologicznej²⁷.

Podstawowym dokumentem międzynarodowym regulującym status Chin na tym obszarze jest Konwencja ONZ o prawie morza z 1982 r., ratyfikowana przez Chiny 7 czerwca 1996 r. Na mocy Konwencji państwa niearktyczne mogą prowadzić badania naukowe, żeglugę morską, pozyskiwać zasoby naturalne czy też uczestniczyć w ochronie środowiska Arktyki. Chiny są także stroną Traktatu Spitsbergeńskiego (1925 r.), co gwarantuje im eksploatację zasobów naturalnych Svalbardu i jego wód terytorialnych, prawo do połowów i polowań morskich, uczestnictwo w handlu, przemyśle morskim oraz górniczym, organizację badań naukowych²⁸. Współcześnie jednak wszystkie państwa poza Federacją Rosyjską uznają suwerenność Norwegii nad Svalbardem i korzystają wyłącznie z prawa do prowadzenia badań naukowych. Według prawa międzynarodowego państwa niearktyczne nie mogą angażować się w wydobywanie zasobów ropy naftowej i gazu bezpośrednio na arktycznym szelfie kontynentalnym ani bezpośrednio wpływać na realizację zarządzania Arktyką. W efekcie Chiny, angażując się w wydobywanie ropy i współpracując z firmami rosyjskimi, uzyskują obustronne korzyści w kontekście rywalizacji z wpływami i firmami zachodnimi. Zaznaczają swoją obecność i podkreślają zainteresowanie ochroną środowiska, zgodnie z założeniami chińskiej polityki dotyczącej minimalizacji skutków zmian klimatycznych.

Dla Federacji Rosyjskiej Arktyka to przede wszystkim strategiczne zasoby surowcowe, kluczowe dla jej bezpieczeństwa oraz wizerunku i statusu supermocarstwa. W Koncepcji Polityki Zagranicznej Federacji Rosyjskiej z 2016 r. podkreślono rolę Północnej Drogi Morskiej – szlaku morskiego rozciągającego się na wschód od Nowej Ziemi, od Morza Karskiego, wzdłuż Syberii, do Cieśniny Beringa – i potrzebę zachowania pokoju, stabilności i konstruktywnej współpracy międzynarodowej w Arktyce²⁹. Rosja bardzo uważnie obserwuje więc wszelkie działania państw niearktycznych. Początkowo dystansowała się od zaangażowania Chin, obecnie można jednak dostrzec zmianę podejścia i bliższą współpracę, co jest

²⁷ *China's Arctic Policy*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm [dostęp: 15.01.2022].

²⁸ *The Svalbard Treaty*, University of Oslo, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-11/svalbard-treaty.xml> [dostęp: 12.12.2021].

²⁹ *Концепция внешней политики Российской Федерации* (утверждена Президентом Российской Федерации В.В. Путиным 30 ноября 2016 г.), https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6Z29/content/id/2542248 [dostęp: 10.12.2021].

nie tylko przejawem słabości Rosji, ale wynika też z obawy przed zwiększającym się zaangażowaniem Stanów Zjednoczonych. Należy podkreślić, że Cieśnina Beringa graniczy z terytorium lądowym Stanów Zjednoczonych, przez co może być stosunkowo szybko zablokowana przez siły amerykańskie. Rosja jest wciąż największym państwem arktycznym (linia brzegowa jej obszaru arktycznego to 24 150 km) i dysponuje największą flotą lodolamaczy, w tym o napędzie atomowym³⁰. Obecnie Półwysep Jamalski, Półwysep Gydanski, Półwysep Tazowski oraz Zatoka Obska to tereny, gdzie inwestuje się w wydobycie ropy i gazu przez Gazpromnieft oraz koncern Novatek³¹.

W analizie działań Chińskiej Republiki Ludowej pomocna może być teoria ról międzynarodowych przenosząca role z gruntu socjologicznego na grunt międzynarodowy. Ziemowit Jacek Pietraś definiował rolę międzynarodową jako spójny system działań państwa³². Rolę determinuje międzynarodowa pozycja państwa jako podmiotu niezależnego i elementu struktur międzynarodowych oraz tożsamość państwa. We współczesnych stosunkach międzynarodowych szczególnie wpływ na pozycję państwa ma jego potencjał gospodarczy. Małgorzata Bielecka zaznacza, że istotne w badaniach jest oddziaływanie danego państwa na inne³³. Państwo Środka stara się być postrzegane w coraz większej liczbie ról w stosunkach międzynarodowych: Chińska Republika Ludowa jest jednym z państw założycielskich Szanghajskiej Organizacji Współpracy i poprzez tę instytucję czuwa nad bezpieczeństwem w regionie Azji Centralnej; kreuje własne instytucje gospodarcze na terenie Azji, czego przykładem może być Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB), utworzony w 2016 r. Każde państwo mogło złożyć akces do AIIB, a po uzyskaniu akceptacji ChRL – współtworzyć ten podmiot międzynarodowy³⁴. AIIB miał bazować na większej otwartości wobec państw na świecie i odróżniać się od instytucji zachodnich³⁵. W efekcie państwami założycielskimi stali się członkowie BRICS, ASEAN i Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Chiny starają się też wpływać na struktury instytucji zachodnich – zajmują drugie miejsce jako płatnik we wsparciu misji pokojowych ONZ. Od lat 90. XX w. Chiny wzięły udział w 25 misjach

³⁰ Rosyjska flota powiększyła się o atomowy lodolamacz, RP.pl, <https://www.rp.pl/Polityka/190529559-Rosyjska-flota-powiekshyla-sie-o-atomowy-lodolamacz.html> [dostęp: 25.11.2021].

³¹ M. Woźniak, *Polityka ekonomiczna Federacji Rosyjskiej wobec regionu arktycznego*, Instytut Nowej Europy, <https://ine.org.pl/polityka-ekonomiczna-federacji-rosyjskiej-wobec-regionu-arktycznego/> [dostęp: 09.12.2021].

³² J. Zajac, *Teoria ról międzynarodowych*, [w:] *Teorie i podejścia badawcze w nauce o stosunkach międzynarodowych*, red. R. Zięba, S. Bieleń, J. Zajac, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015, s. 134.

³³ *Ibidem*.

³⁴ J.A. Ołędzki, *Mocarstwo z panazjatyckiej mozaiki. Geneza i ewolucja Szanghajskiej Organizacji Współpracy*, Wydawnictwo Asian Century, Warszawa 2019, s. 216.

³⁵ Na przykład od Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

pokojoyowych, w których uczestniczyło około 40 000 żołnierzy³⁶. To tylko przykłady obrazujące, że Chiny stale poszerzają swoje role międzynarodowe, a oddziaływanie na tereny Arktyki jest częścią tego zjawiska.

Chińska Republika Ludowa postrzega Arktykę jako tzw. Polarny Jedwabny Szlak (Polar Silk Road), będący odnogą głównego projektu Pasa i Drogi (One Belt, One Road, OBOR). Zatwierdzenie przez Rosję Północnej Drogi Morskiej jako Polarne Jedwabnego Szlaku wiąże tę drogę wodną z OBOR, wskazując na bliższe i perspektywiczne relacje gospodarcze obu państw w Arktyce. Faktyczna akceptacja przez Chiny rosyjskiego postulatu kontroli Północnej Drogi Morskiej łagodzi obawy władz rosyjskich przed zbyt wielkimi chińskimi inwestycjami w tym kraju³⁷. Przykładem jest zaangażowanie państwowego koncernu CNPC wraz z Silk Road Fund w rosyjski projekt terminala Jamał LNG firmy Novatek, skąd docelowo mają być sprowadzane do Chin 4 mln ton gazu ziemnego rocznie. Większościowy udział należy do rosyjskiego Novatek (50,1%), zaś CNPC posiada 20% udziałów, a Silk Road Fund podpisał umowę kupna 9,9% dostaw³⁸. Jest to element projekcji potęgi Chin w sferze ekonomicznej, poprzez przejmowanie globalnych i regionalnych systemów technologiczno-gospodarczych i tym samym uzależnianie ekonomicznie innych państw. W kontekście Arktyki może zostać to osiągnięte przez kontrolne pakiety akcji, jednocześnie zabezpieczające aktywa przed ryzykiem związanym z inwestycjami w ramach Północnej Drogi Morskiej. Takie ryzyko niwelują wpływy w firmach rosyjskich, które Chińczycy – dysponujący ku temu środkami – chcą przejąć. Ułatwia to obecne osłabienie Rosji pod względem politycznym, ekonomicznym i militarnym. Świadoma tego Rosja jest oszczędna w oferowaniu takich możliwości, a decyzje służą wybraniu mniejszego zła – alternatywą jest współpraca lub rywalizacja z państwami i firmami zachodnimi³⁹. Przy czym Rosja nie współpracuje wyłącznie z partnerem chińskim – przykładem są Indie lub też szukanie inwestorów w Japonii⁴⁰. Ta ostanía możliwość jest obecnie bardzo utrudniona, wobec zdecydowanej postawy Tokio przeciwko rosyjskiej agresji

³⁶ W. Jaszczuk, *Tydzień w Azji: 30-lecie chińskiego uczestnictwa w misjach pokojowych ONZ – analiza podejścia i motywacji Pekinu*, Instytut Boyma, <https://instytutboyma.org/pl/tydzien-w-azji-30-lecie-chińskiego-uczestnictwa-w-misjach-pokojowych-onz-analiza-podejścia-i-motywacji-pekinu/> [dostęp: 22.06.2023].

³⁷ A.P. MacDonald, *China-Russian cooperation in the Arctic: A cause for concern for the Western Arctic States?*, „Canadian Foreign Policy Journal” 2021, vol. 27, nr 2, s. 197.

³⁸ D. Wnukowski, *Polarny Jedwabny Szlak: Arktyka w chińskiej polityce zagranicznej i gospodarczej*, PISM, 23.11.2018, https://www.pism.pl/publikacje/Polarny_Jedwabny_Szlak__Arktyka_w_chińskiej_polityce_zagranicznej_i_gospodarczej_ [dostęp: 11.12.2021]; Ping Su, H.P. Huntington, *Using critical geopolitical discourse to examine China's engagement in Arctic affairs*, „Territory, Politics, Governance” 2023, vol. 11, s. 593.

³⁹ Sum Ngai-Ling, *The intertwined geopolitics and geoeconomics of hopes/fears: China's triple economic bubbles and the 'One Belt One Road' imaginary*, „Territory, Politics, Governance” 2019, vol. 7, no. 4, s. 528–552.

⁴⁰ A. Legucka, *Polityka Rosji wobec Arktyki*, PISM, 26.06.2020, https://pism.pl/publikacje/Polityka_Rosji_wobec_Arktyki [dostęp: 26.01.2022].

na Ukrainie. Niemniej, utrzymanie balansu wpływów politycznych na obszarze Arktyki jest celem strategicznym Rosji.

Arktyka jako źródło surowców

Ropa naftowa oraz gaz ziemny mają zasadnicze znaczenie dla chińskiej gospodarki. W tym kontekście należy wymienić pole naftowe w basenie Qaidam w prowincji Qinghai oraz istniejące tam złoża litu, potasu, strontu, bromu, soli, krzemu i magnezu; ponadto złoża miedzi, ołowiu i cynku. Inne obszary zasobne w ropę naftową to Morze Południowochińskie czy zatoka Bohai⁴¹. Największe pole naftowe to region miasta Chongqing, gdzie w 2020 r. wyprodukowano 24,5 mln ton ropy naftowej i 41,5 mln ton (tona oleju ekwiwalentnego) gazu, co odpowiada 1/6 krajowej produkcji⁴². Krajowe zasoby nie są w stanie zaspokoić olbrzymich potrzeb chińskiej gospodarki, tym samym inwestycje w firmy rosyjskie w Arktyce mają realne znaczenie. Nie pozwalają one jednak na pełne pokrycie zapotrzebowania na surowce w bliższej i dłuższej perspektywie, czyli w dążeniu do realizacji „chińskiego snu” (*Zhongguomeng*). Dlatego też istotna jest szacunkowa ocena, że nieodkryte złoża ropy i gazu ziemnego w Arktyce mogą stanowić odpowiednio 13% i 30% ogólnych zasobów tych surowców na świecie⁴³. Dla Państwa Środka to kluczowe surowce determinujące rozwój gospodarczy, wzrost gospodarczy i spokój społeczny.

Co więcej, możliwości eksploatacji organicznych złóż podmorskich przez Rosję są ograniczone, co jest wynikiem zachodnich sankcji i braku odpowiednich technologii lub możliwości ich pozyskania przez rosyjskie firmy. Rozwiązaniem wydaje się współpraca z firmami chińskimi, które taki sprzęt mogłyby częściowo zapewnić, choć nie w pełni przydatny w Arktyce. Te ostanie mają jednak z kolei ograniczone doświadczenie eksploatacji złóż w tak trudnych warunkach terenowych i pogodowych jak Ocean Arktyczny.

Chiny posiadają też ekonomicznie opłacalne zasoby metali rzadkich, których pokłady to około 37% zasobów światowych. Dominują w tym zakresie kompleks wydobywczy Bayan Obo (Mongolia Wewnętrzna), korporacja Ganfeng Lithium, udziałowiec argentyńskiej firmy Caucharí-Olaroz⁴⁴, czy też aktywa w chilijskiej firmie

⁴¹ D. Czyżewski, *Chińczycy odkryli wielkie złożo ropy u swoich wybrzeży*, Energetyka24, <https://www.energetyka24.com/ozc/chinczycy-odkryli-wielkie-zloze-ropy-u-swoich-wybrzezy> [dostęp: 13.12.2021].

⁴² *Chiny budują naftową potęgę. Wielkie inwestycje właśnie dają efekty*, WNP.pl, 12.01.2021, <https://www.wnp.pl/nafta/chiny-buduja-naftowa-potege-wielkie-inwestycje-wlasnie-daja-efekty,442868.html> [dostęp: 12.12.2021].

⁴³ D. Wnukowski, *op. cit.*

⁴⁴ M.P. Funaiolo, B. Hart, *Afghanistan Is No Treasure Trove for China*, Foreign Policy, 28.09.2021, <https://foreignpolicy.com/2021/09/28/afghanistan-china-rare-earth-minerals-latin-america-lithium/> [dostęp: 21.11.2021].

chemicznej Sociedad Química y Minera, producencie litu. Prowadzone są też inwestycje w wydobywaniu kobaltu w Demokratycznej Republice Konga, gdzie znajduje się 60% jego światowych zasobów⁴⁵. Chiny to największy producent 11 z 24 minerałów krytycznych zidentyfikowanych przez rząd australijski (raport Critical Minerals Prospectus 2020). Brytyjska lista ryzyka wskazuje z kolei Chiny jako wiodącego producenta 23 minerałów⁴⁶. Powyższe dane pokazują duże doświadczenie Chin w eksploatacji zasobów na terenie innego kraju i ich dążenie do utrzymania wiodącej pozycji na rynku metali ziem rzadkich, a jednocześnie – do budowania rezerw. Może to mieć wpływ na pozycję negocjacyjną państwa, gdy zajdzie taka potrzeba. O proaktywnym podejściu w tym zakresie świadczy postrzeganie Arktyki jako kolejnego źródła metali rzadkich i uznanie za cel strategiczny utrzymania dominującej roli w przyszłości.

Wnioski

Region arktyczny jest z pewnością jednym z wektorów polityki zagranicznej Chin, skupiających się na gospodarce dostrzegającej pojawiające się opcje w perspektywie długoterminowej. Jest to, jak zauważył Jakub J. Grygiel, podejście pragmatyczne, związane z geostrategią państw, gdzie interesy narodowe wpływają na „geograficzne kierunki polityki zagranicznej państwa”, co wpływa na to, „gdzie państwo koncentruje swoje wysiłki poprzez projekcję siły i ukierunkowane działania dyplomatyczne”⁴⁷. Wiąże się to z wykorzystaniem różnorodnych narzędzi do dwustronnego i organizacyjnego angażowania aktorów regionalnych bez użycia militarnej siły. Równolegle Chiny rozwijają technologie niezbędne do działania w Arktyce, pozwalające konkurować z innymi graczami, prowadzą badania i inwestycje w regionie. Zasoby naturalne i łowiska są jednym z czynników – ponadto arktyczne morskie szlaki komunikacyjne otwierają możliwości skrócenia czasu tranzytu towarów i ograniczenia wrażliwości szlaków morskich przez Cieśninę Malakka wobec ich podatności na zakłócenia ciągłości dostaw.

Istnieje możliwość, że wyścig zbrojeń w tym zimnym regionie doprowadzi do nowej zimnej wojny. W takim przypadku rola międzynarodowych organizacji regionalnych, jak Rada Arktyczna, uległaby degradacji. Nie stanie się to jednak w następnych dziesięcioleciach, na co wpływa obecna wojna na Ukrainie i inne zapalne regiony (jak Bałkany i Afryka) powodujące zaangażowanie dużych graczy, w tym Rosji,

⁴⁵ A. Cohen, *China's Journey To The Center Of The Earth – For Rare Minerals*, Forbes, 2.06.2021, <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2021/06/02/chinas-journey-to-the-center-of-the-earth/> [dostęp: 12.12.2021].

⁴⁶ J. Xie, *Studies Reveal China's Dominant Position in High-Tech Minerals*, VOA News, 30.05.2021, https://www.voanews.com/a/east-asia-pacific_voa-news-china_studies-reveal-chinas-dominant-position-high-tech-minerals/6206341.html [dostęp: 12.12.2021].

⁴⁷ J.J. Grygiel, *Great Powers and Geopolitical Change*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 2006, s. 22.

Stanów Zjednoczonych, Chin czy Unii Europejskiej. W podejściu Pekinu i Moskwy istnieje pewna różnica, choć kierują się obietnicą przyszłych zysków. Chiny umiejętnie angażują mniejszych aktorów, unikając równoległej konfrontacji z większymi; Rosja robi odwrotnie, poprzez agresywne działania stwarza sobie wrogów, czego przykładem jest agresja przeciw Ukrainie i jej nieprzewidywalne konsekwencje – tym samym Federacja Rosyjska jest państwem nieobliczalnym, negującym możliwości jakiegokolwiek partnerstwa czy współpracy. Jednocześnie Arktyka to region, w którym linie podziału między adwersarzami a sojusznikami mogą zacierać się w perspektywie średnio- i długoterminowej. Obecnie dla Rosji i Chin jest to partnerstwo z wyboru, a raczej z braku wyboru. Zwłaszcza że weryfikacji uległ balans pomiędzy Federacją Rosyjską i Chinami – i dominującą pozycję przejął Pekin, co pozwala mu dyktować warunki i ceny np. surowców. Rosja utrzymała dominującą pozycję w Arktyce, dlatego też w obliczu dominującego poza tym „partnera” musi być ostrożna, aby nie utracić kolejnego obszaru wpływów, czego ma pełną świadomość.

Aspiracje Chin do stania się światową potęgą dotyczą również obszaru morskiego. Chiny zbudowały pierwsze nowoczesne lodolamacze, jednak o małym tonażu – budowa ciężkich lodolamaczy w przyszłości będzie z pewnością jednym z priorytetowych zadań przemysłu okrętowego⁴⁸. Nie jest to związane tylko z posiadaniem oceanicznej marynarki wojennej, ale też z uzyskiwaniem wpływów z rybołówstwa komercyjnego, rozwijaniem nauk morskich, kształtowaniem infrastruktury morskiej oraz skupieniem się na wydobywaniu zasobów. Aspekt naukowo-techniczny ma tu szczególne znaczenie, gdyż Chiny do 2035 r. mają stać się społeczeństwem innowacyjnym (model odrzucający kopiowanie innych projektów na rzecz własnych), a do 2049 r. ma spełnić się „chiński sen”. Federacja Rosyjska z pewnością nie pozwoli na przejście sfery wpływów – w tym celu m.in. rozbudowuje infrastrukturę militarną i wzmacnia Flotę Północną, tworząc potencjał do prowadzenia operacji połączonych⁴⁹. Pozwoli to zachować kontrolę regionu w każdym wymiarze, co nie jest zbieżne ze strategią Chin, na których ograniczony potencjał w Arktyce wymusza opieranie się na internacjonalizacji w krótkim terminie, by długofalowo zdominować region ekonomicznie. Umędzynarodowienie Arktyki argumentowane jest dbałością o pokój, stabilizację oraz kwestiami klimatycznymi. W rzeczywistości kluczową kwestią pozostaje dostęp do złóż ropy, gazu i innych surowców mineralnych oraz dążenie do kontroli szlaków morskich. Odzwierciedleniem różnic interesów między Rosją a Chinami może być podejście do militaryzacji Arktyki,

⁴⁸ P. Behrendt, *Chiny budują flotę lodolamaczy, a USA starają się nie zostać w tyle*, Konflikty.pl, <https://www.konflikty.pl/technika-wojskowa/na-morzu/chiny-flote-lodolamaczy-usa-arktyka/> [dostęp: 26.01.2022].

⁴⁹ *Russia looks into Navy Arctic Fleet creation – source*, TASS, https://tass.com/defense/1346611?utm_source=twitter.com&utm_medium=social&utm_campaign=smm_social_share&fbclid=IwAR07JrSvyqMGRSYLqKrfPbMvarekDqcTFOQM4z-HUVwrhQhRe8NtVX1E7P8 [dostęp: 25.11.2021].

co pokazuje np. brak zapraszania przez Rosję Chin na wspólne ćwiczenia wojskowe⁵⁰ – inaczej niż w przypadku wspólnych manewrów wojskowych w Azji Centralnej (w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy) czy też na Morzu Japońskim. Z drugiej strony należy pamiętać, że rosnąca globalna pozycja ekonomiczna Chin jest wspierana przez wojsko głównie w odpowiedzi na kryzysy, które zagrażają ich interesom gospodarczym lub geopolitycznym⁵¹. Jest to przesłanką tego, jak ważna i niewralgiczna dla Rosji jest dominacja na obszarze Arktyki.

Rywalizacja o Arktykę nie jest zjawiskiem nowym, jednak zmienia się jego dynamika związana z przemianami w regionie. Wszędzie, gdzie można osiągnąć korzyści, pojawiają się przeciwstawne interesy USA, Rosji i Chin – obecnie interesy te ścierają się również na terenie Arktyki, gdzie celem jest stworzenie dogodnych warunków do niezakłóconego pozyskiwania surowców i kontroli szlaków morskich. Jeśli nawet sojusz Moskwa-Pekin może powodować obawy w kontekście działań NATO w Europie, to Arktyka jest kolejnym regionem rywalizacji, gdzie każde państwo powiększa swój potencjał militarny i będzie dążyć do dominacji.

Bibliografia

- Barrett J., Ahlander J., *Exclusive: Swedish space company halts new business helping China operate satellites*, Reuters, 21 września 2020, <https://www.reuters.com/article/uk-china-space-australia-exclusive-idUKKCN26C20A> [dostęp: 20.08.2022].
- Behrendt P., *Chiny budują flotę lodolamaczy, a USA starają się nie zostać w tyle*, Konflikty.pl, <https://www.konflikty.pl/technika-wojskowa/na-morzu/chiny-flote-lodolamaczy-usa-arktyka/> [dostęp: 26.01.2022].
- China's Arctic Policy*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm [dostęp: 15.01.2022].
- Chinese Arctic Yellow River Station*, Hubei Arctic and Antarctic Scientific Expedition Association, https://www.hbaa.cn/en/gb_article.php?modid=11003004 [dostęp: 19.08.2022].
- Chinese FM calls for elevating bilateral relations with Russia*, Xinhua, 16.07.2021, http://www.xinhuanet.com/english/2021-07/16/c_1310064854.htm [dostęp: 01.12.2021].
- Chiny budują naftową potęgę. Wielkie inwestycje właśnie dają efekty*, WNP.pl, 12.01.2021, <https://www.wnp.pl/nafta/chiny-buduja-naftowa-potege-wielkie-inwestycje-wlasnie-daja-efekty,442868.html> [dostęp: 12.12.2021].
- Cohen A., *China's Journey To The Center Of The Earth – For Rare Minerals*, Forbes, 2.06.2021, <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2021/06/02/chinas-journey-to-the-center-of-the-earth/> [dostęp: 12.12.2021].

⁵⁰ Jednocześnie Federacja Rosyjska zapraszała Chiny (np. w 2018 r.) na ćwiczenia Vostok, które odbywały się m.in. na Syberii i rosyjskim Dalekim Wschodzie (z udziałem Floty Północnej). Wygląda więc na to, że oba państwa nie są gotowe, by swoje formy współpracy wojskowej wnieść na wyższy poziom i prowadzić wspólne ćwiczenia w Arktyce. Takie działania wywołałyby przecież niepokój w Waszyngtonie i stworzyły wrażenie, że Rosja i Chiny są gotowe współpracować na każdym polu.

⁵¹ *China's Strategy and Activities in the Arctic*, op. cit.

- Czyżewski D., *Chińczycy odkryli wielkie złożę ropy u swoich wybrzeży*, Energetyka24, <https://www.energetyka24.com/oze/chinczycy-odkryli-wielkie-zloze-ropy-u-swoich-wybrzezy> [dostęp: 13.12.2021].
- Full transcript of exclusive Putin interview with NBC News' Keir Simmons*, NBC News, 14.06.2021, <https://www.nbcnews.com/news/world/transcript-nbc-news-exclusive-interview-russia-s-vladimir-putin-n1270649> [dostęp: 3.10.2022].
- Funaiole M.P., Hart B., *Afghanistan Is No Treasure Trove for China*, Foreign Policy, 28.09.2021, <https://foreignpolicy.com/2021/09/28/afghanistan-china-rare-earth-minerals-latin-america-lithium/> [dostęp: 21.11.2021].
- Zhou G., *Интересы Китая в освоении Арктики и инициатива «Ледяной шелковый путь»*, „Society: Politics, Economics, Law” 2021, nr 9, s. 54–60.
- Grygiel J.J., *Great Powers and Geopolitical Change*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 2006.
- Hein M. von, *Rosja i Chiny: Problematiczne partnerstwo*, Deutsche Welle, 13.03.2022, <https://www.dw.com/pl/rosja-i-chiny-problematiczne-partnerstwo/a-61111423> [dostęp: 24.08.2022].
- Humpert M., *China Looking to Expand Satellite Coverage in Arctic, Experts Warn Of Military Purpose*, High North News, 4 września 2019, <https://www.highnorthnews.com/en/china-looking-expand-satellite-coverage-arctic-experts-warn-military-purpose/> [dostęp: 20.08.2022].
- Janicki W., *Rywalizacja w Arktyce: przesłanki polityczne czy gospodarcze?*, [w:] *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, red. M. Łuszczuk, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013, s. 105–121.
- Jaszczyk W., *Tydzień w Azji: 30-lecie chińskiego uczestnictwa w misjach pokojowych ONZ – analiza podejścia i motywacji Pekinu*, Instytut Boyma, <https://instytutboyma.org/pl/tydzien-w-azji-30-lecie-chińskiego-uczestnictwa-w-misjach-pokojowych-onz-analiza-podejścia-i-motywacji-pekinu/> [dostęp: 22.06.2023].
- Joint Declaration between the Republic of Finland and the People's Republic of China on Establishing and Promoting the future-oriented new-type cooperative partnership*, Office of the President of the Republic of Finland, Helsinki, 5 kwietnia 2017, <https://www.presidentti.fi/en/news/joint-declaration-between-the-republic-of-finland-and-the-peoples-republic-of-china-on-establishing-and-promoting-the-future-oriented-new-type-cooperative-partnership/> [dostęp: 20.08.2022].
- Kagan R., *Power and Weakness*, „Policy Review” 2002, nr 113, s. 3–28.
- Концепция внешней политики Российской Федерации* (утверждена Президентом Российской Федерации В.В. Путиным 30 ноября 2016 г.), https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/Срт1СкВ6BZ29/content/id/2542248 [dostęp: 10.12.2021].
- Kubiak K., *Potencjał wojskowy Floty Północnej*, Armia 24, 10.07.2012, <http://www.armia24.pl/na-morzu/98-marynarka-wojenna/1862-potencjal-wojskowy-floty-polnocnej> [dostęp: 23.08.2022].
- Legucka A., *Polityka Rosji wobec Arktyki*, PISM, 26.06.2020, https://pism.pl/publikacje/Polityka_Rosji_wobec_Arktyki [dostęp: 26.01.2022].
- Li Zhenfu, Chen Zhuo, Chen Xue, Chen Xiao, *The Development of the Arctic Passage and the Construction of the „Polar Silk Road”*, „Periodical of Ocean University of China” 2019, nr 2, s. 1–12.
- LIVE: Pompeo delivers speech on U.S. Arctic policy in Rovaniemi*, YouTube, 6.05.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=wY1oFADT1kA> [dostęp: 23.08.2022].
- MacDonald A.P., *China-Russian cooperation in the Arctic: A cause for concern for the Western Arctic States?*, „Canadian Foreign Policy Journal” 2021, vol. 27, nr 2, s. 194–201.

- Non-energy exports of Russia in 2020*, <https://valdaiclub.com/multimedia/infographics/non-energy-exports-of-russia-in-2020/?fbclid=IwAR2oVgnSc1Sko8XvDwT5FqxRqvHKGjNmhV9cWwEwdaXYHqxwiWq14UXB1sHQ> [dostęp: 10.12.2021].
- Oleńczak J.A., *Mocarstwo z panazjatyckiej mozaiki. Geneza i ewolucja Szanghajskiej Organizacji Współpracy*, Wydawnictwo Asian Century, Warszawa 2019.
- Pietrzko B., *Arktyka – spory o strefy wpływów*, [w:] *Między idea, pasją a działaniem. Księga jubileuszowa dedykowana dr. hab. Marianowi Mityędze*, red. P. Grzywna, J. Lustig, N. Stępień-Lampa, B. Ząsepa, Uniwersytet Śląski, Katowice 2017, s. 634–645.
- Rada Arktyczna: wznowimy część prac, ale bez udziału Rosji*, WNP.pl, 08.06.2022, <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/rada-arktyczna-wznowimy-czesc-prac-ale-bez-udzialu-rosji,589581.html> [dostęp: 28.09.2022].
- Rainwater S., *Race to The North – China's Arctic Strategy and Its Implication*, „The Naval War College Review” 2013, vol. 66, nr 2, s. 63, <https://digital-commons.usnc.edu/nwc-review/vol66/iss2/7/> [dostęp: 19.08.2022].
- China's Strategy and Activities in the Arctic*, Rand Corporation, Santa Monica 2022.
- Rosja i Chiny przedłużają traktat o przyjaźni*, RP.pl, 28.06.2021, <https://www.rp.pl/Dyplomacja/210629401-Rosja-i-Chiny-przedluzaja-traktat-o-przyjazni.html> [dostęp: 3.09.2022].
- Rosyjska flota powiększyła się o atomowy lodolamacz*, RP.pl, <https://www.rp.pl/Polityka/190529559-Rosyjska-flota-powiekszylo-sie-o-atomowy-lodolamacz.html> [dostęp: 25.11.2021].
- Russia looks into Navy Arctic Fleet creation – source*, TASS, https://tass.com/defense/1346611?utm_source=twitter.com&utm_medium=social&utm_campaign=smm_social_share&fbclid=IwAR07jrSvyqMGRSYLqKRfPbMvarekDqcTFOQM4z-HUVwrhQhRe8NtVX1E7P8 [dostęp: 25.11.2021].
- Shea N., *A thawing Arctic is heating up a new Cold War*, National Geographic, 15.08.2019, <https://www.nationalgeographic.com/adventure/2019/08/how-climate-change-is-setting-the-stage-for-the-new-arctic-cold-war-feature/> [dostęp: 23.08.2022].
- Sørensen C.T.N., Klimenko E., *Emerging Chinese-Russian Cooperation in the Arctic. Possibilities and Constraints*, „SIPRI Policy Paper” 2017 nr 46, s. 5–11, <https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-06/emerging-chinese-russian-cooperation-arctic.pdf> [dostęp: 23.08.2022].
- Sum Ngai-Ling, *The intertwined geopolitics and geoeconomics of hopes/fears: China's triple economic bubbles and the 'One Belt One Road' imaginary*, „Territory, Politics, Governance” 2019, vol. 7, no. 4, s. 528–552.
- Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America*, Department of Defense, Waszyngton 2018.
- Śliwa Z., *Militaryzacja Arktyki – Federacja Rosyjska zaznacza obecność wojskową w regionie*, „Kwartalnik Bellona” 2015, nr 2 (681), s. 38–53.
- Śliwa Z., *The Arctic Council as a Forum for Peaceful Cooperation in the Arctic*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, vol. 14, nr 2, s. 214–237.
- Śliwa Z., Elak L., *Arktyka – aspiracje Państwa Środką*, „Kwartalnik Bellona” 2018, nr 1 (692), s. 92–105.
- Ping Su, Huntington H.P., *Using critical geopolitical discourse to examine China's engagement in Arctic affairs*, „Territory, Politics, Governance” 2023, vol. 11, s. 590–607.
- The Svalbard Treaty*, University of Oslo, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-11/svalbard-treaty.xml> [dostęp: 12.12.2021].
- VanderKlippe N., *For China, north is a new way to go west*, The Globe and Mail, 19.01.2014, <https://www.theglobeandmail.com/news/national/the-north-for-china-north-is-a-new-way-to-go-west/article16402962/> [dostęp: 19.08.2022].

- Wang Qian, *Arctic research set to be beefed up*, China Daily, 6.05.2010, http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-05/06/content_9814100.htm [dostęp: 20.08.2022].
- Wnukowski D., *Polarny Jedwabny Szlak: Arktyka w chińskiej polityce zagranicznej i gospodarczej*, PISM, 23.11.2018, https://www.pism.pl/publikacje/Polarny_Jedwabny_Szlak__Arktyka_w_chi_skiej_polityce_zagranicznej_i_gospodarczej_ [dostęp: 11.12.2021].
- Woźniak M., *Polityka ekonomiczna Federacji Rosyjskiej wobec regionu arktycznego*, Instytut Nowej Europy, <https://ine.org.pl/polityka-ekonomiczna-federacji-rosyjskiej-wobec-regionu-arktycznego/> [dostęp: 09.12.2021].
- Xie J., *Studies Reveal China's Dominant Position in High-Tech Minerals*, VOA News, 30.05.2021, https://www.voanews.com/a/east-asia-pacific_voa-news-china_studies-reveal-chinas-dominant-position-high-tech-minerals/6206341.html [dostęp: 12.12.2021].
- Zajac J., *Teoria ról międzynarodowych*, [w:] *Teorie i podejścia badawcze w nauce o stosunkach międzynarodowych*, red. R. Zięba, S. Bieleń, J. Zajac, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015, s. 127–152.

Arktyczne aspiracje Chin a ich relacje z Federacją Rosyjską

Streszczenie

Arktyka to obszar bogaty w surowce naturalne, takie jak gaz ziemny oraz ropa naftowa. Pod względem strategicznym topniejące lodowce odkrywają możliwości otwarcia nowych szlaków żeglugowych, co jest istotne zwłaszcza w transporcie towarów. Droga ta może stać się alternatywą dla tradycyjnych szlaków i istotnie skrócić czas dostarczenia surowców. Celem artykułu jest przedstawienie chińskich aspiracji politycznych wobec Arktyki. W analizie szczególnie podkreślono relacje Chin z Federacją Rosyjską, które wpływają na ich strategie wobec terenów arktycznych. Rosja dostrzega szanse wynikające z kontaktów z Chinami, zwłaszcza w sferze ekonomicznej i częściowo militarnej – mają one niwelować wpływy Stanów Zjednoczonych. Z drugiej jednak strony sceptycznie spogląda na wizję chińskiego Polarnego Jedwabnego Szlaku, który naruszałaby silną pozycję Rosji w Arktyce.

Słowa kluczowe: Rosja, Chiny, Arktyka, polityka, strategia, Polarny Jedwabny Szlak

China's Arctic aspirations and its relations with the Russian Federation

Abstract

The Arctic is an area rich in natural resources such as natural gas and oil. Strategically, the melting glaciers are opening up new shipping lanes, which is important, especially for freight transport. This road can become an alternative to traditional routes and significantly improve the pace of raw materials delivery. The aim of the article is to present China's political aspirations toward the Arctic. The analysis particularly emphasizes China's relations with the Russian Federation, which have an impact on their strategies towards the Arctic areas. Russia sees an opportunity in relations with China

in the economic domain and also military one, which could reduce the role of the United States. On the other hand, Moscow is sceptical with respect to the Chinese Polar Silk Road concept that would violate Russia's strong position in the Arctic.

Keywords: Russia, China, Arctic, politics, strategy, Polar Silk Road